

Cem Yılmaz

Türk toplumunu anlıyor ama anlatamıyor



Ercan Yıldırım
Yazar

mayan, örnek alınmasına gerek bulunmayan Batı, Amerikalılar, uzaylılar yani "öteki" bunun karşısında ise Türk merkezli tutumlar var. Fakat Cem Yılmaz "bize" de Türk toplumundaki kusurlara da tatlı sert eleştiriler getirir. *Yahşi Batı*'daki dini-siyasi-güvenlik-ticaret tekelini elinde tutan Şerif Lyod'un Kayserili ağzıyla konuşması, genel manada sanata, kültüre hakaretimiz bakıp idare ve askeri olamı tasvip eden millet doneleri, Batı'nın ürettiklerini yerileştirerek kullanma atıfları, hemen her filminde her şeyi bilen bilmesede biliyormuş gibi davranan tiplere yer vermesi, Garavel gibi mistik, bilge görüntümlü altından lümpen çıkmasına benzer pek çok hususta halde ve nokta atışı tespitler de içerir.

Cem Yılmaz popüler ve güldürtü merkezi sinema yaptığı için esasında filmlerindeki felsefi yönler çok da belirginleşmez. Ciddi bir toplum okumasına giriştiğini, mühim gözlemler gerçekleştirdiğini kabul etmeliyiz; istelik filmlerinde konu ve tema çeşitliliği çok fazla. Belki özel hayatından yahut zamanın ruhundan, kültürel göstergelerden etkilendiği için olacak. Yeşilçam öyküsinin dışında sinematografisindeki eserlerin pek çoğunda masumiyeti, saflığı, temizliği, dürürlüğü, sadeliği, çıkarşız ilişki biçimlerini yücelterek anlatmaya gayret eder. Saf aşk, göreceli güzellik, beldeniz ve çıkarşız karşılıksız aşk ingelenini kullanırsa bile dünya hayatında ilişkiler illa menfaate yaslanabiliyor. Bunu "evliliği kurtama" çabalarıyla geçişirse de *Her Şey Çok Güzel Olacak*'taki Altan masumiyet fikrinin göreceğini, değişkenliğini ve snuzsuzluğunu iyi de anlatır. Altan uçarı ve maceracılığı yüzünden bir baltaya sap olamadığı, hayata tutunamadığı

de hayatın içinde de yaygın.

Cem Yılmaz'ın çizdiği karakterlerden biri "kopuk"tur; normal yollardan kolayca elde edilebilecekken mutlaka gayrimeşruya sapanları bu toplumdaki topil veya "dayı" arayışının bir versiyonu biçiminde aktarıyor. Kötti karakterlerinde bile bir yeteniği, sempatik bir yön var Cem Yılmaz'ın, bu haliyle karton tiplerden çok Sadri Alışık'ın çerçevesini belirlediği sahicilik daha etkin. Altan tipinden Ayzek karakterine kadar Cem Yılmaz bireyleri çoğunlukla özne vasıfları gösterir, pes etmeyen, umutsuzluktan bir umut ve sempati çıkaran sonunda çoğunlukla kazanan kahraman öyle çok da özel yeteneklere sahip olmayan sıradan "Türk insanı" içinden çıkabilir.

Alt-orta sınıfın defoları

Enteresandır, genel anlayışın tersine Cem Yılmaz oryantalist gözük takmaz, milli boyutları çok güçlü değilken yerli bakış açısını kullanır; filmleri, AK Parti döneminde çekilmiş, piyasaya çıkmıştır; milli ve yerli retoriiden önce "kendini kanıtlanmaya çalışsan" Türk insanı portresi, her şeyi Türkleştirme genel mantığı söyleminin merkezine yerleşir. Cem Yılmaz'ın filmleri enikonu siyasaldır. *Gora* da, *Arog* da, *Yahşi Batı* da aslında Batı merkezli dünyanın göstergelerine naif alternatifler geliştirir...

Sınırlanmış Batı'nın çizdiği dünya, uzay, düzenin dışındaki arayışları ele alınıyor; bu manada isyankar Türk karakteri Arif ile Aziz Vefayla kendini belirginleştirir. Tüm filmlerinde bir otorite ve ona karşı "kalıpları-zincirleri kırma"ya çalışan "Türk" imgesi etrafında alternatif gerçeklik inşasına yerleşir. *Gora*'da dolar karşısında Türk Lirası'nın geçeriği sayılması, *Yahşi Batı*'daki biz bulduk Amerika çaldı, geliştirdi fikrini takip eden pek çok örnek verildi Batı merkezliliği sorgular. *Yahşi Batı* bu manada epey malzeme içerir; Amerikalıların teknolojisindeki ileriliğin anlatıldığı, sahnede Osmanlıların tabancalarını ateşleyebilmek için dakikalarca emek harcaması güldürütürün ötesinde Türk modernleşmesini anlatan veciz örneklerden biri...

Bürokrasinin, devlet mekanizmasının Amerikan topraklarında bile mükemmel çalıştığını anlatır *Yahşi Batı*, "içki ve alem" yapmayı sevse de iki Osmanlı keskinlikle Amerikan kültürüne itibak etmez; farklı bir hayat, düzen kuma kafalarında hep vardır, bunu kısmen başarırlar da! Arif olsun, Aziz Vefa olsun, Zafer ya da Ayzek örgütçü ve teşkilatçıdır... Bildiğin itihatchılar gibi kısa bir tanıma evresinden sonra "yerel halkı" örgütlemeyi başaran tiplerle karşılaşırız.

Filmlerinin bir tarafında pek matah ol-

muştu. Cem Yılmaz'ın çizdiği karakterlerden biri "kopuk"tur; normal yollardan kolayca elde edilebilecekken mutlaka gayrimeşruya sapanları bu toplumdaki topil veya "dayı" arayışının bir versiyonu biçiminde aktarıyor. Kötti karakterlerinde bile bir yeteniği, sempatik bir yön var Cem Yılmaz'ın, bu haliyle karton tiplerden çok Sadri Alışık'ın çerçevesini belirlediği sahicilik daha etkin. Altan tipinden Ayzek karakterine kadar Cem Yılmaz bireyleri çoğunlukla özne vasıfları gösterir, pes etmeyen, umutsuzluktan bir umut ve sempati çıkaran sonunda çoğunlukla kazanan kahraman öyle çok da özel yeteneklere sahip olmayan sıradan "Türk insanı" içinden çıkabilir.

Cem Yılmaz'ın çizdiği karakterlerden biri "kopuk"tur; normal yollardan kolayca elde edilebilecekken mutlaka gayrimeşruya sapanları bu toplumdaki topil veya "dayı" arayışının bir versiyonu biçiminde aktarıyor. Kötti karakterlerinde bile bir yeteniği, sempatik bir yön var Cem Yılmaz'ın, bu haliyle karton tiplerden çok Sadri Alışık'ın çerçevesini belirlediği sahicilik daha etkin. Altan tipinden Ayzek karakterine kadar Cem Yılmaz bireyleri çoğunlukla özne vasıfları gösterir, pes etmeyen, umutsuzluktan bir umut ve sempati çıkaran sonunda çoğunlukla kazanan kahraman öyle çok da özel yeteneklere sahip olmayan sıradan "Türk insanı" içinden çıkabilir.

Cem Yılmaz'ın çizdiği karakterlerden biri "kopuk"tur; normal yollardan kolayca elde edilebilecekken mutlaka gayrimeşruya sapanları bu toplumdaki topil veya "dayı" arayışının bir versiyonu biçiminde aktarıyor. Kötti karakterlerinde bile bir yeteniği, sempatik bir yön var Cem Yılmaz'ın, bu haliyle karton tiplerden çok Sadri Alışık'ın çerçevesini belirlediği sahicilik daha etkin. Altan tipinden Ayzek karakterine kadar Cem Yılmaz bireyleri çoğunlukla özne vasıfları gösterir, pes etmeyen, umutsuzluktan bir umut ve sempati çıkaran sonunda çoğunlukla kazanan kahraman öyle çok da özel yeteneklere sahip olmayan sıradan "Türk insanı" içinden çıkabilir.

Cem Yılmaz'ın çizdiği karakterlerden biri "kopuk"tur; normal yollardan kolayca elde edilebilecekken mutlaka gayrimeşruya sapanları bu toplumdaki topil veya "dayı" arayışının bir versiyonu biçiminde aktarıyor. Kötti karakterlerinde bile bir yeteniği, sempatik bir yön var Cem Yılmaz'ın, bu haliyle karton tiplerden çok Sadri Alışık'ın çerçevesini belirlediği sahicilik daha etkin. Altan tipinden Ayzek karakterine kadar Cem Yılmaz bireyleri çoğunlukla özne vasıfları gösterir, pes etmeyen, umutsuzluktan bir umut ve sempati çıkaran sonunda çoğunlukla kazanan kahraman öyle çok da özel yeteneklere sahip olmayan sıradan "Türk insanı" içinden çıkabilir.

Cem Yılmaz'ın çizdiği karakterlerden biri "kopuk"tur; normal yollardan kolayca elde edilebilecekken mutlaka gayrimeşruya sapanları bu toplumdaki topil veya "dayı" arayışının bir versiyonu biçiminde aktarıyor. Kötti karakterlerinde bile bir yeteniği, sempatik bir yön var Cem Yılmaz'ın, bu haliyle karton tiplerden çok Sadri Alışık'ın çerçevesini belirlediği sahicilik daha etkin. Altan tipinden Ayzek karakterine kadar Cem Yılmaz bireyleri çoğunlukla özne vasıfları gösterir, pes etmeyen, umutsuzluktan bir umut ve sempati çıkaran sonunda çoğunlukla kazanan kahraman öyle çok da özel yeteneklere sahip olmayan sıradan "Türk insanı" içinden çıkabilir.

Filmlerinin bir tarafında pek matah ol-

Cem Yılmaz'ın Türk toplum yapısını iyi gözlemlediği için vukulla anladığı muhakkak fakat iyi anlattığı, toplumun ve insanların beklentilerini hakikaten yansıttığı söylenemez. Filmlerinin ana söylemindeki öteki'ne, Zizek'in deyimiyle Büyük Öcü'ye karşı hep haklı olduğumuz vurgusu, Türk toplumunun hassasiyetlerini anlattığı yargısına götürmez.

iktidarlakileri eleştirmek yerine kendi gerçekliğine baksın, fikri hazırlayıcı olabilir fakat toplumu anlatmaya yetmez.

Karakomik filmindeki küçük insanın da yeri geldiğinde, ekmeke parası için kendi sınıftan insanlara her türlü ahlaklılığı yapabileceği vurgusu mühimken elitlerin, üst sınıfların, sermayenin büttüncül baskısını, sömürüstünü örtme yetmez! Üstelik Cem Yılmaz filmlerinin ana söylemindeki öteki'ne hatta Büyük Öteki'ne, Zizek'in deyimiyle Büyük Öcü'ye karşı hep haklı olduğumuz vurgusu, Türk toplumunun varlığını, hissiyatı ve hassasiyetlerini anlattığı yargısına götürmez.

Merhaba poğaçacı

Üstelik "gişe reklamları" eleştirilerini doğuran "üst akıl" twitine karşı kendisi *Gora*'da, *Arog*'da, *Ali Baba ve Yedi Cüceler*'de, *Yahşi Batı*'da hatta *Pek Yakında*'da üst akıl'la, iktidarlar, büyük güçlerle çarpışan kahramanlar-temalar işliyor. Buadaki egemenleri "içimizden bir" gibi görme eğilimi, üst sınıflın gültüçüklerine pek götürmüyor haliyle alt-orta kesimin ahlakı, komedisi kalıyor zihinlerde.

Kimse ondan Kızım Ayşe, Oğlum Osman filmleri yapmasını beklemiyor yahut kentin atırlarından kurtulmuş hayata bakmasını isterken "Merhaba poğaçacı" demesini de istemiyor; fakat kentli orta sınıfı anlatacaksa bile heterodoks karakterlere yaslanmadan sahiden gerçek hayattan beslenen, varlığı ultra modern kültürde bile hissedilen Anadolu İrfanı'nı da gözetken insan ve toplum gerçekliğini ele almaması istiyor. Aynen Şener Şen'in *Yol Ayrımı*'ndaki gibi...

Cem Yılmaz mimik, jest, oyunculuk, hassasiyet, gözlem, zihniyet bakımından sinema tarihindeki pek çok ünlüden çok ileride. Tercihleriyle ya Şener Şen'in durduğu yere yakaşacak ya salon komedilerinin gişe filmi versiyonlarına. Ferhan Şensoy muadilliğiğe niza gösterecek! Türk toplumunu anlatmaya güntümüzde en açık isim belki de... Gişe ve komedi yüküyle sinema tercihleri arasında kaldığı, bu ikisini mezedemeyeceği artık anlaşıldı.

Kara komedi filmleri için ısrarla yalnızca güldürtü yapmadığını söylemesine rağmen algıyı, ön hazırlığı kıramadığından ister istemez gidışat Cem Yılmaz'ı bir tercihte bulunmaya, yol ayırma zorluyor. Bunun için kendisine "niçin film yaptığını" sorması gerekir; Metin Erksan "kendim için film çekiyorum" cevabını vererek kotarmıştı *Susuz Yaz*'ı...

Cem Yılmaz uzaylı filmlerinden yüzüne indiğinde ciddi gişe kaybı yaşayıp *Karakomik Kaçamak*'ta "Arival" analogisinden medet umuyorsa ya piyasa işi komediyi izleyicisinin beklentileri uyandırmaya sahne performansıyla besleyen yeni bir tarz ortaya koyacak ya da zaman zaman niyetlendiği Yavuz Tugul sinemasına, yahut *Gelin-Düğün-Diyer* üçlemesinden *Ahlat Ağacı*'na uzanan Türk toplumunu anlama ve anlatma çabasına ciddi katkı sağlayacak bir başka tarza evrilecek.

@Erenyldm1

Kara komedi filmleri için ısrarla yalnızca güldürtü yapmadığını söylemesine rağmen algıyı, ön hazırlığı kıramadığından ister istemez gidışat Cem Yılmaz'ı bir tercihte bulunmaya, yol ayırma zorluyor. Bunun için kendisine "niçin film yaptığını" sorması gerekir; Metin Erksan bunu "Kendim için film çekiyorum" cevabını vererek kotarmıştı *Susuz Yaz*'ı...

Sinemada toplumu anlatmak insanların filmlerde görmeyi istediği temalan, karakterleri, olayları aktarmaya başlamak. Sinemayı başka sanatlardan, kültürel formlardan ayıran temel mantık hayatın gündeliğine dair akışı aksettirebilme yahut alımlayabilme kapasitesidir. Bir yanıyla şahısları da toplumun da psikolojisini fikri denilik içinde ele alabildiği için sinema insana ve topluma ya deniliğine nüfuz eden yahut teğet geçer.

Cem Yılmaz'ın son dönemlerde çektiği filmlerin "yeterince komik" olmadığına ilişkin yapılan sızlanmalar sinemayı klasik sahne sanatı hatta popüler kültür türünü görmeye ilgilidir. Cem Yılmaz'ın stand up performansını sinemada görebileceği sanısı ve beklentisiyle beyaz perdenin karşısına geçmeler, trajediyle, dramla, acıyla, en iyimsen biçimde iç burkuntusuyla karşılıklı insanın insan gerçekliğine değil "sıradan güldürtü" yönüne eğiliyor; sahne sövü beklerken "düşündürtükten güldürebilen" anlatı Cem Yılmaz ile izleyicisini arasında açıyor.

Quentin Tarantino'nun Hollywood nostaljisine yöneldiği dönemde Yeşilçam romantizmini koyulan Cem Yılmaz'ın Türk toplumunu, insan gerçekliğini en azından filmlerinde çok iyi aktardığını söylemek zor; kişi portrelerinin birçoğu iyi gözlemlere dayandığı halde aşım parodize tarz nedeyle gerçeklik sahasında kayboluyor. Fakat Yılmaz'ın Türk toplumunun genel zihniyet dünyasını iyi anladığını, belirgin bir felsefeye dayandığını da belirtmek gerekir.

Türk Tipi'nin izinde...

Her Şey Çok Güzel Olacak filmi dışta tutarsak *Gora*'dan bu tarafa büyütlü gerçekçi atmosferde yani gayn sahih ortamda zaman zaman sahici tiplerle bir zihniyetin somuta ve sonuca dayalı pragmatizmin izlerini sürmek mümkündür. Cem Yılmaz Arif'ten Aziz Vefa'ya hatta Şerif'e, *Pek Yakında*'nın Zafer'inden *KaraKomik*'in Ayzek'ine kadar bir an önce sonuç almaya, arzularını ideallerle karıştırmadan somutu yakalamaya özgü bir dünya kurar. *Gora*'nın açılışında köylünün uzaylıların aracıyla da kendisiyle de ilgilenmeden, yeni nesneyi ve yaratığı ilginç bulmadan bir an önce onu tarlasından yani varoluşsal güvenlik alanından uzaklaştırma ameliyesi, kafa konforunu bozduğu için tecavüzle cezalandırması amaç-sonuç yakınlığının bir göstergesi.

Hayranlık duyma, teccesit, maceraya atılmadan ziyade "işimize bakma"ya, "yolumuzu bulma"ya özgü kestirmeden hedefe varma felsefesi... Cem Yılmaz'ın karakterlerinin geneli Arif'in farklı versiyonları biçimindedir; açık göz, uyanık, işini bilen, pratik, somut, sevimli ama kumaz... Belki de onun sinematografisinde kumazlık aleni ya da örtük biçimde karakterlerinin ortak özelliği mahiyetine geçebiliyor. Denk getirdiğinde tüm saflığına rağmen bir kumazlık yapabilen insanlar filmlerde

